

Daniel Grúň:  
**VŠETKO NA  
ČOM ZÁLEŽÍ...  
MÁŠ NA DOSAH  
RUKY**  
Profil XYZ

Formácia XYZ, ktorú tvorí dvojica Milan Tittel (1966) a Matej Gavula (1972), od roku 1997 vstupuje do diania na bratislavskej výtvarnej scéne. Predstavili sa niekoľkými samostatnými výstavami (pôvodne v trojici s Petrom Ondrušekom) XYZ v UBS (1998), Opening v Galérii C. Majerníka (2000), XYZWAR v Galérii Priestor (2001), XYZ v pražskej galérii Display (2002), SEXYZ v bratislavskom klube Buryzon (2002, 2003). V nedávnej minulosti popri samostatnej výstave Distance X (2005) v Tranzit dielňach sa zúčastnili na rôznych medzinárodných výstavných projektoch – Proti všetkým (2007), Bridging (2006–2007), Spaced Out o.1 (2007), Donau Monarchie (2006), Panteón: hrdinovia a anti-pomníky (2006), Relocation Shake (2004), Tomu ver, ty... (2004), Československo (2003).

Východisko aktivity XYZ spočíva v kontextovom skúmaní vlastnej disciplíny – sochárstva, z čoho vyplýva aj neustále napätie medzi hmotným artefaktom v plastickom stvárnení, procesuálnym transformovaním hmoty a nájdenými sochami zachytávanými digitálnym fotoaparátom. Vo svojej tvorbe reflektujú lokálne prostredie a jeho premeny spôsobené privatizáciou verejného priestoru a prechodom spoločnosti na trhovú ekonomiku. Pracujú na pomezí sochárskej plasticity, priestorovej inštalácie, digitálnej fotografie a performance. V spoločných dielach tandemu XYZ sú čitateľné odkazy na kultúrne situácie Júliusa Kollera a slovenský variant akcionizmu a konceptualizmu 60. a 70. rokov. Tieto odkazy nie sú extrovertné, ale spočívajú skôr v polohe preverovania istých koncepcií a postupov. Napriek tomu, že je skupina XYZ v rámci slovenskej výtvarnej scény ojedinelým zjavom, niektoré synopsie možno vidieť v tvorbe Romana Ondáka a Cyrila Blaža. S Ondákom ich spája istý

spôsob narábania s fotografiou a generovanie priestorových situácií, ktoré zanechávajú otvorené pre dešifrovanie divákovi. U spomenutých autorov nájdeme príbuznosť aj v istom druhu narábania s minulosťou, ktorej materiálne znaky či pamäťové stopy sa premietajú do súčasnosti. Ďalší spoločný moment je nepochybné v neklasických polohách artefaktu a skúmaní možností výtvarnej výpovede. Sochárske výstupy v polohe experimentov a dekonštrukcií zobrazovania majú často charakter nenápadných priestorových mimikry, inokedy je to zasa „enkláva“, ktorá sa ako zvuková vlna šíri priestorom. Konceptuálne ideové východisko sa vyvažuje materiálovým prístupom a používaním niektorých výrazových prostriedkov klasického sochárstva. V zásade je však socha definovaná ich tvorbou ako aktívne otvorená priestorová sieť, ako uzol alebo spleť materiálových reakcií na impulzy rôznych úrovní a smerov. Práce XYZ sa vyznačujú osciláciou medzi labilitou a stabilitou, medzi monumentalitou a miniaturizáciou, udržiavajú vibrácie v hre medzi okamihom digitálneho záznamu a objektívnou prítomnosťou plastickej hmoty.

### **SUROVINOVÝ MATERIALIZMUS.**

Špecifickým paradoxom priestorových situácií a nájdenných, digitálnou fotografiou zachytených sôch, je ich „materializmus“. Dalo by sa povedať, že skupina XYZ sa zaoberá problematikou súčasného materializmu. A to predovšetkým v rovine ekonomickej hodnoty suroviny ako spotrebnej komodity. Situácie komponované dvojicou XYZ majú charakter nenápadných posunov, kde sa predmet premieňa na surovinu a surovina na vysielaný signál. Akcie, priestorové projekty a sochárske objekty Mateja Gavulu a Milana Tittela sú charakteristické tým, že udržiavajú permanentné napä-

tie medzi hmotnou podstatou artefaktu a jeho dematerializáciou, často realizovanou ako splynutie s prostredím. V ich tvorbe sa opätovne objavuje otázka hodnoty a ne-hodnoty, resp. otázka skutočných a umelých hodnôt. Pracujú so surovinami globálneho obchodu, ako aj s produktmi, ktoré sú výsledkom analýzy lokálnych spoločenských vzťahov (káva, cukor, ropa, mince, bankovky a pod.). Ako surovinový materializmus by sa dal pomenovať spôsob práce, ktorým XYZ izolujú surovinu vyňatú z tovarového kolobehu a ponechávajú ju vo svojom neopakovateľnom výraze. Špecifické sú najmä práce, ktoré priamo reagujú na súčasné hodnotové systémy realizujúce sa vo verejnom priestore v rozpore či v kontinuite so systémami hodnôt platnými za socializmu, napr. pamätníky a architektúra modernizmu.

### **VECÍ NA PODLAHU.**

V priestoroch bratislavských tranzit dielní v rámci výstavy Tomu ver, ty... realizovali XYZ performance–inštaláciu Raw Petroleum (2004). Jednoduché gesto prevrhnutia bandasky so surovou ropou na podlahu bolo vtedy adresované globálnej politike a hlavne krvavým udalostiam v Iraku. Dnes už mnohopočetná séria tzv. floor pieces sa objavuje u oboch autorov, pričom asi najznámejší je objekt Milana Tittela Bez názvu (2004) vystavený na medzinárodnom projekte Relocation Shake v Trnave. Pozostáva zo sedem metrov dlhej horizontály zloženej zo slovenských desaťkorunových mincí v celkovej hodnote 1000 Euro, čo bol celý autorov rozpočet určený na vytvorenie diela. Vypožičaným jazykom horizontály z prefabrikovaných tehál od Carla Andreho (Páka – Lever, 1966), ako citácia minimalistickej sochy, vzniklo dielo v surovine svojej doslovnej realizačnej hodnoty. Ďalšie práce z tohto priebežne otvoreného cyklu sa objavili na výstave



Ropa (detail), 10 litrov surovej ropy rozliatej na podlahe v rámci výstavy "Tomu ver Ty...", Tranzit dielne v Bratislave, 2004, foto: Lukáš Teren

Proti všetkým v galérii Bastart. Zatiaľ čo jeden využíval moment vršenia amorfnej tuhnúcej hmoty z roztaveného kockového cukru, druhý vznikol ako sadrový odliatok krtinca (Bez názvu, 2004). Posledný príspevok k tejto sérii diel sa objavil na výstave Moja vec, čo nemusí byť moja, opäť v galérii Bastart. Objekt malých rozmerov tvoria zošrotované bankovky v hodnote jeden milión korún (Milión, 2007) uzatvorené v tvare kvádra do priesvitného obalu. Bankovky rozrezané na úzke pásy vypĺňajú celý obsah plastického kvádra a chaoticky sa na nich mihajú fragmenty potlače.

### **KLONOVANÁ IDENTITA.**

Ďalšia sonda tvorby XYZ skúma procesy extrémneho zmenšenia, resp. zväčšenia objektov a ich vnímanie v ideologických vzťahoch distribúcie moci. Patrí sem séria miniaturizovaných kópií sochy Czernowitzer Austria pre projekt Bridging (2006–2007) alebo miniatúry zábavných sôch z bratislavského historického jadra pre projekt Panteón: hrdinovia a anti-pomníky (2006). Kópia v púťovom zmenšení na hrane gýča v miniatúrnych multiplikáciách tu funguje ako rad identických prvkov simulakra. Skupina XYZ venuje značnú pozornosť modernistickým monumentom a pamätníkom epochy komunizmu, ktoré skúmajú v kontexte súčasnej kultúrnej politiky. Na výstave Distance X sa prvýkrát objavilo dielo, kde XYZ pracujú s plastickými autoportrétmi. Skupinový portrét – trojitá prítomnosť (2005) tvoria sedemcentimetrové epoxidové figúrky vložené do vitríny a veľkorozmerná fotografická zväčšenina skupiny figúrok umiestnená na stene. Tento princíp zväčšenia bol viazaný na formu autoportrétu, pretože jednotlivé ručne modelované figúrky vznikli na základe vlastnej podoby Milana Tittela a Mateja Gavulu v niekoľkých celkom civilných pozíciách. Fotografic-



Trojitá prítomnosť, fotografia miniaturných autoportrétov zväčšená do rozmeru billboardu, 2005, foto: Tibor Takáts

kým zväčšením do nadživotnej veľkosti sa drobné figúrky vracajú do „hyperreálneho“ sveta. Vo svojej civilnej miniaturizovanej verzii figuratívneho sochárstva voľne korešpondujú s niektorými dielami poľského umelca Pawla Althamera. Skupina postáv utvorená zmnožením dvoch plastických autoportrétov sa zmenila fotografickým zväčšením na klonovanú identitu ľudského davu. Od princípu autoportrétov, ktorými vstupujú do rôznych prostredí a situácií, sa odvíja viacero ďalších diel. Stetnutie s Kofim (2006) je fiktívna udalosť stretnutia s predstaviteľom globálnej politiky, zasadená do modelu futuristickej architektúry. Multirezidenti (2007) vzdialene pripomenú Antinomádov Romana Ondáka. Avšak sú to figúrky – alter egá umelcov, ktoré vstupujú do privátnych prostredí priateľov a známych.

### **KONCEPT LABILITY.**

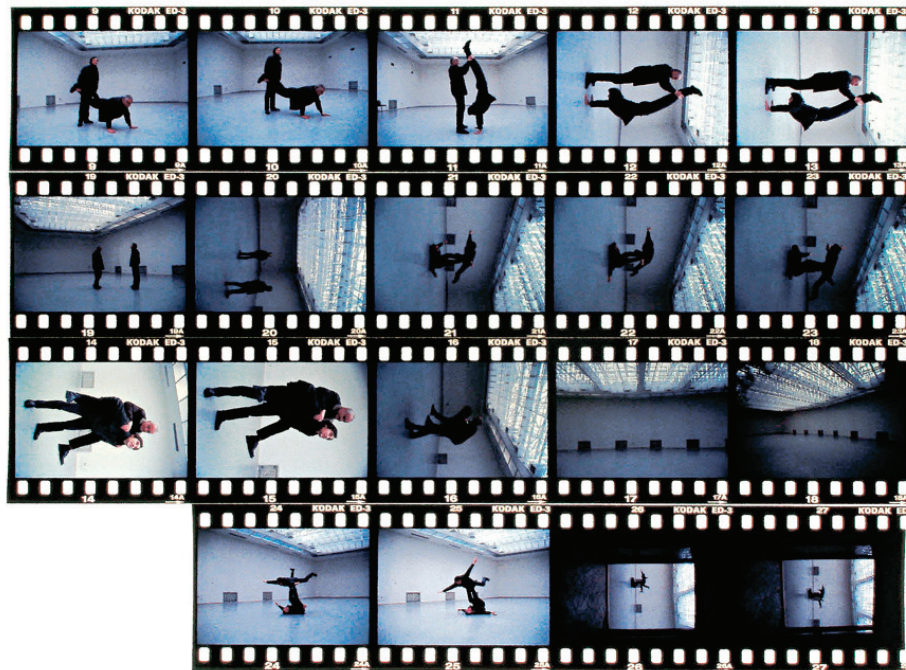
Tento princíp XYZ rozvinuli aj v ďalších prácach. V prípade diela Chromozóm XY (2006) do hry vstupuje motív pohybu, jeho stvárnenie a záznam tvarovaním vosku. Zachytenie pohybovej kreácie vo variabilnom vosku či plastelíne evokuje telesné pocity a spôsobuje uvedomenie si faktu telesnosti. V drobných figurálnych kompozíciách je pohyb znázornený vo svojej možnosti aj nemožnosti,

mäkká plastická hmota ho ukazuje ako voľnosť aj obmedzenie. Miniatúrne niekoľkokentimetrové kompozície vychádzajú zo spomienky na pohybové detské hry, pri ktorých sa rôznymi spôsobmi rozvíjali končatiny. Tu sa stáva vlastnou témou jednotlivých kompozícií vzájomný vzťah dvoch ľudí, vyjadrený blízkosťou tiel v zďaleka nie dramatických, ako skôr v humorných a intímne blízkych pozíciách odhaľujúcich telesné obmedzenia pohybu. XYZ využili opäť princíp prenosu vlastnej identity do plastického materiálu. Pohyby figúrok sú skôr ťarbavé a ťažkopádne než gymnasticky ladné. Odliatky dvojíc do bronzu zostali pripútané k „nadbytočnej“ mase materiálu. Jednotlivé kompozície

na druhej strane pripomínajú tvar chromozómu XY, čo naznačuje aj názov diela a opäť tým evokujú myšlienku klonovania. Identitou jednotlivca v tej najintímnejšej sfére – koži, sa zaoberajú aj niektoré samostatné diela Milana Tittela, napr. dielo Vakcinácia (2006), vystavené v rámci billboardového projektu Donau Monarchie. Aj keď väčšina diel vychádza z konceptu plasticity, založenom na bezprostrednom hmatovom kontakte, XYZ transformujú hmotu v procese digitalizácie a viaceré svoje „sochy“ prezentujú ako fotografie. Tieto vznikajú na základe intervencie do rozmanitých prostredí a nepatrným označením reálneho prostredia zaznamenávajú, menia a posúvajú hierarchie vzťahov.

Multi Residents, figúrky-autoportréty darované priateľom, dokumentované nimi po niekoľkých rokoch, 2007, foto: Roman Ondák





Z cyklu Chromozóm XY, slide show, performance v Dome umenia v Bratislave, 2006, foto: Lukáš Teren



CHANGE, 2006–2007, akcia s výmenou použitých bankoviek za nové, lightbox na fasáde Tranzit ateliérov v Bratislave ako permanentná inštalácia



Polokoule. 2007



Upchávanie dier, upchávanie dier v areály Tranzitu, v rámci festivalu Multiplace 2007, Bratislava





Upchávajúce dier, upchávajúce dier v areály Tranzitu, v rámci festivalu Multiplace 2007, Bratislava